

Kleine kinderen worden groot,
en wat zal er van hen worden?
Die vraag, die menig ouder bezighoudt,
is ook aan de orde
wanneer Mozes 'groot' geworden is;
'groot' in de zin van volwassen
en 'groot' aan het Egyptische hof
als adoptiezoon van Farao's dochter.

De vraag is: Mosjè - Mozes,
joodse jongen - Egyptische prins,
Mozes, klaargestoomd tot volwassenheid,
waar ligt je drijfveer,
je verlangen, je ambitie, je hart?
Zal Mozes Egyptenaar zijn in weelde
(vraagt ook de schrijver van de Hebreeënbrief zich af)
als lid van de Farao-clan,
of de stem van zijn joodse bloed laten spreken
en terugkeren tot zijn wortels?

In de tweestrijd om zijn identiteit
is Mozes niet de eerste, noch de laatste.
Hij zal moeten kiezen
om niet levenslang een bewoner van twee werelden te zijn,
twee-slachtig, een 'twij-felaar',
een 'hybride Hebreeër'.
Kiezen moet hij.
En de keus die hij maakt
zal beslissen over zijn levensweg en identiteit!
(Turk in Nederland of Nederlandse Turk.
Nog twee paspoorten, maar we hebben het er niet op.
Het is inburgeren en blijven of terug naar het land van herkomst)

Exodus 2 stelt het komende leiderschap van Mozes aan de orde,
in drie opeenvolgende episodes.
Waarbij de dia (wat was dat vroeger niet een geklungel met dia-apparaten)
steeds scherper wordt: van vaag naar scherp.

I.
*Toen Mozes groot geworden was,
ging hij uit tot zijn broeders.*
Mozes had ook rustig aan het hof kunnen blijven,
maar zie, hij 'gaat uit'
De tekst zegt meteen wat het uitgaan van Mozes inhoudt:

en hij ging uit tot 'zijn broeders'!

Gedreven, kennelijk, door..., ja door wat eigenlijk?

Wat drijft mensen in hun keuzes?

Om te emigreren,

van baan te veranderen

of voor een bepaalde studie?

Rechten, daar gaat het vanmorgen eigenlijk om.

Een rechter komt tussen beiden. Het recht.

Geen samenleving kan zonder.

Kijk maar naar de rijdende rechter.

We spreken dan ook van de rechtstaat

als grondslag van onze samenleving.

Wat drijft Mozes naar buiten, tot zijn broeders in de verdrukking,

in de diaspora van het land Gosen,

onder de herendienst en zware slavenarbeid van de farao?

Misschien mag je zeggen:

een hart vol rechtvaardigheid.

Want hij gaat niet alleen uit,

Mozes 'gaat uit *en ziet*' zegt de tekst;

hij ziet het onrecht op straat

hij ziet hoe een Egyptenaar een Hebreëer tegen de grond werkt.

Dat verdraagt Mozes niet,

dat niemand tussenbeiden komt, reddend, helpend.

Die passiviteit. Dat niemand iets doet.

Prachtig al die polsbandjes (stand up, speak up)

Prachtig al die stoeptegels met lieveheersbeestje.

Maar wie doet er iets?

En Mozes zag en zie. Een ziener is hij,

een man met visie,

hij sluit zijn ogen niet voor het onrecht,

hij loopt niet voorbij als de priester en de Leviet,

pretending not to see,

maar springt in de bres voor zijn broeder.

Dat maakt hem geschikt als leider.

In principe. Want de maatvoering klopt nog niet helemaal.

Daarin zal hij groot zijn, Mozes,

in dit tussen beiden komen, deze solidariteit,

(waar door de afwezigheid van de Arabische leiders

bij de uitvaart van Simon Perez niet al te veel van te zien was

maar dit terzijde)

Mozes heeft – toegegeven – bij zijn eerste optreden in het openbaar
een probleem met de maatvoering.

Het lijkt een beetje op een Groningse ontgroening.

Het is onbedoeld en niet opzettelijk, maar ondertussen.

Collateral damage zeggen we dan.

Maar kijk eens naar het resultaat.
Mozes is een leider in spe, die ziet en handelt,
een herder die niet bang is om vuile handen te maken.
Maar hij moet nog wel het een en ander bijleren.
En hij sloeg de Egyptenaar dood.
Hij mag onderwezen zijn in alle hofwijsheid van Egypte,
hij moet nog wel een paar dingen bijleren,
beter gezegd: afleren.
Zoals jongeren die te ver gingen op bureau Halt.

Mozes' bedoeling is goed.
Hij neemt het op voor de zwakke,
maar de uitvoering is onbesuisd.
'En hij sloeg de Egyptenaar' zegt het verhaal.
Er staat niet meteen bij dat hij hem dood sloeg,
al verbergt Mozes hem in het zand.
Volgens sommige kerkvaders deed men dat
met zieken en gewonden in de woestijn
om te voorkomen dat ze zouden uitdrogen.
Mozes zou dan aan het graven zijn om de EHBO erbij te halen,
ambulancepersoneel, als laatste strohalm bij zinloos geweld?

De klassieke uitleg lijkt mij onontkoombaar:
dat hier sprake is van doodslag.
Niet van moord, met voorbedachte rade,
dat hoort bij de Farao, die beval alle Joodse jongentjes om te brengen
de Farao, die even verderop, als hij ervan hoort,
Mozes wil ombrengen, met voorbedachte rade, zonder pardon.
Er staat dan een ander werkwoord voor doden dan hier bij Mozes.

Mozes, hij heeft iets op zijn kerfstok
ten gevolge van zijn agressie,
dezelfde agressie waarop gedetineerden
in de gevangenis zich bezinnen,
Waarop de KNVB een programma gezet heeft
voor alle jeugdspelers
om de veiligheid van de scheidsrechters te vergroten.
Agressie, je komt het overal tegen
En met agressie los je doorgaans niets op.
Het is doorgaans *zinloos* geweld.

II.
Mozes lijkt er ook van geleerd te hebben,
want op het tweede tafereel,
als hij de volgende dag opnieuw tussenbeide komt bij een ruzie,
nu tussen twee Hebreeuwse mannen,
houdt hij zijn handen bij zich en intervenueert hij alleen met woorden.

Daarmee wordt het plaatje van de toekomstige herder
en leidsman van Israël een stuk scherper.
Zo zal Mozes tussenbeiden blijven komen,
straks, in opdracht van God,
als hij voor de Farao het recht zal bepleiten
van het volk in de verdrukking.
Als voorspel daarvan treedt Mozes
in Exodus 2 driemaal op als bevrijder.
Maar de aanstichter van de vechtpartij zegt:
'Joh, waar bemoei jij je mee,
wou je mij soms ook doden, net als die Egyptenaar?'
Mozes weet daarop niet hoe snel hij weg moet vluchten.
De woestijn in. Oei!
'Door zijn geloof verliet hij Egypte zonder angst voor de woede van de koning'
schrijft Hebréeën 11, die Mozes mindfull
en met opgeheven hoofd ziet vertrekken,
maar het is toch wel oei, alarmfase 1.
Hij had gedacht zand erover en klaar.
Maar dat blijkt een misrekening.

Nu is de woestijn in Israëls geloofsverhalen
een plaats van loutering.
Een kuuroord, maar dan geestelijk.
Abraham was in de woestijn,
Jacob, Mozes, Elia.
Ze worden er allemaal klaargestoomd voor hun taak.
Zo ook Johannes de Doper en Jezus zelf.
De woestijn dient Mozes' loutering.

III.

Zijn eerste daad in de woestijn
is dat hij opnieuw tussen beiden komt.
Nu met beleid en met mate.
Mozes is een snelle leerling,
die van zijn fouten geleerd heeft.
Wanneer de herders van Midian
brutaal en arrogant de meisjes en hun kudden verjagen bij de put,
- voor zijn ogen - neemt Mozes het voor de meisjes op!
Het verhaal is zo oud als de wereld
Het is iedere keer weer raak:
bonje bij de bron,
of het nu gaat om water, olie, of grondstoffen.
Mozes neemt het op voor de zwakken.
Voor de derde keer treedt hij op als bevrijder
en dit keer lijkt de Bijbelschrijver
het ijs te vertrouwen, en schrijft hij:
'Toen stond Mozes op en bevrijdde hen'.

Het grote werkwoord 'bevrijden' klinkt hier voor eerst.
Mozes ziet en staat op om te bevrijden
wanneer hij de dochters van Betuel te hulp komt.
De derde dia is scherp.
Dit is hem, Mozes! De man die de Faraó van Egypte
pootje zal lichten als instrument in Gods hand!
Die zal richten en te bevrijden.

De dochters van Betuël intussen vliegen naar huis,
naar de tenten van vader Jetro, een *koheen*,
een priester, zoals er altijd wel ergens een te vinden is.
Betuël, die elders Jetro genoemd wordt,
een priester en nomade, een Bedoeien in de woestijn,
is rechtstreeks verwant aan de Israëlieten.
Hij is een afstammeling uit het tweede huwelijk van Abraham,
na de dood van Saraï, met Ketoera.
Betuel houdt het hoofd koel en merkt nuchter op
Zo, dames, meiden,
waarom zo vroeg thuis vandaag. Is er soms iets? Vanwaar jullie opwinding?
En dan vertellen zij, de een voor de ander,
hortend en stotend wat er bij de bron is gebeurd,
hoe, let wel, 'een Egyptenaar' het voor hen opnam en hen hielp.
Kennelijk had Mozes nog niet de tijd gehad om zijn huifbaard te scheren
en zijn Egyptische kledij te verwisselen.

Betuel antwoordt:
'Nou, waar is hij dan? Roep hem, dan kan hij mee-eten!'
Hij had als vader van 7 dochters meer in de zin,
mogen we veronderstellen
zo druk is het niet in de woestijn,
en verdraaid, zegt een van de commentaren:
'brood mee-eten', zoals de tekst daarvan spreekt,
was een uitdrukking voor een verbond met iemand sluiten.
Mozes bewilligt in het verzoek van Betuel, en blijft ... eten.
Waarop Betuel hem, ziende op de talrijke misjpoeg in zijn tenten,
hem zijn dochter Sippora tot vrouw te geven.
'Vogeltje' betekent die naam. Zoiets als Merel.
Ongrijpbaar wezentje, dat hemel en aarde verbindt.
Dartel, lichtvoetig, Mozes is op slag verliefd.

Zie, daar staan Mozes en Merel onder het baldakijn,
de choepa, en trappen een glas stuk,
terwijl er vrolijkheid is alom. Mazzal tov!
Mozes lijkt zijn bestemming gevonden te hebben.
in de gezegende nabijheid van Betuel
en samen met Sippora en twee zoons
vindt hij, zo lijkt het, troost en geborgenheid, een thuis,

Maar ergens voelt hij, dat hier niet zijn bestemming ligt.
Hij noemt zijn oudste zoon Gersom:
ik ben een vreemdeling-te-gast in een vreemd land.
Op Exodus 2 volgt Exodus 3
het grote hoofdstuk over Mozes' roeping.

Mozes, die in de woestijn vast leert herderen
over de kudden van Jetro,
ook zo wordt hij voorbereid op zijn toekomstige taak.

Helemaal aan het slot is het God die 'hoort en ziet'
de jammerklachten van de Israëlieten,
in *zijn* ontferming, *zijn* uitgaan en zien vanuit de hemel,
waarbij hij Mozes nodig heeft en in dienst neemt
als herder en leraar.

Ik ben een vreemdeling te gast.
Zullen wij ooit thuis komen
uit onze ballingschap?

Laat dat maar aan God over, zegt de tekst,
Hij hoort en ziet en weet.
Hij zal er zijn.
Want hij is een God van vrede.
Hij komt om te bevrijden.
Rechtvaardig, zachtmoedig, de aarde zal spoedig
een bloeiende tuin zijn van vrede en recht.

In de naam van Hem die is, en die was en die komt.
Amen.